

BOURDİEU DÜŞÜNCESİNDE ERİL TAHAKKÜM: “ASİYE NASIL KURTULUR?”
OYUNUNDA FUHŞA SÜRÜKLENEN KADINLAR

Özlem ÖZEN¹

Merve KARAN²

ÖZET

Kadınlar, tarih boyunca toplumun belirlediği ahlaki ve etik değerlerle sınırlanmış, toplumsal cinsiyet ayrımları ise bu sınırların şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Çalışmada, Vasıf Öngören'in “Asiye Nasıl Kurtulur?” tiyatro oyunu ele alınacak ve kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet ayrımları sebebiyle maruz kaldıkları tahakküm biçimleri incelenecektir. Bourdieu'nün eril tahakküm kavramı, erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüğünü ve bu üstünlüğün toplumsal yapılar içinde nasıl sürdürüldüğünü açıklayan bir çerçeve sunmaktadır. Her ne kadar Bourdieu, toplumsal yapıların sürdürülebilirliğinde hem kadınların erkekler üzerindeki hem de erkeklerin kadınlar üzerindeki etkilerine odaklansa da, eserde erkek karakterlerin bilinçli olarak kötücül bir imajla sunulması nedeniyle inceleme, kadın karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenleri üzerine odaklanacak ve değerlendirme Bourdieu'nün eril tahakküm kavramı çerçevesinde yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pierre Bourdieu, Sembolik Şiddet, Eril Tahakküm, Fuhő, Kadın

MALE DOMINATION IN BOURDIEU'S THOUGHT: WOMEN DRIVEN INTO
PROSTITUTION IN “HOW CAN BE ASİYE SAVED?”

ABSTRACT

Throughout history, women have been constrained by moral and ethical values determined by society, with gender distinctions playing a critical role in shaping these boundaries. This study examines Vasıf Öngören's play “How Can Be Asiye Saved?” and explores the forms of domination experienced by female characters due to gender disparities. Bourdieu's concept of symbolic domination provides a framework to explain male superiority and its perpetuation within social structures. Although Bourdieu focuses on the mutual influence of men and women in sustaining social systems, this analysis concentrates on the reasons behind the female characters' coercion into prostitution. Given the

¹ Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, ozlemerganozen@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, merve2000karan@gmail.com

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

deliberate portrayal of male characters in a malicious light within the play, the evaluation will focus on the experiences of the female characters through the lens of Bourdieu's concept of symbolic domination.

Keywords: Pierre Bourdieu, Symbolic Violence, Male Dominance, Prostitution, Woman

1. GİRİŞ

Toplumların tarihsel gelişimi boyunca, kadınlar ahlaki ve etik değerlerin belirlediği sınırlarla sıkça karşı karşıya kalmışlardır. Tüm bu sınırların yaratılmasının sebebi bireyler arasındaki ayırım ve farklılıklardır. Biyolojik cinsiyet, bireyler arasındaki en belirgin farklılıklardan biridir. Ancak cinsiyet, sadece biyolojik değil, toplumsal bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu çerçevede bireyden beklenenlere ve toplumsal konumuna işaret eder (bkz. Vatandaş, 2011: 29).

Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyet kimliği, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet normları gibi bileşenleri içerir. Toplumsal cinsiyet ayrımları, kadın ve erkek arasındaki sınırların oluşumunda önemli bir rol oynamış ve kadınların kamusal alana katılımını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda, Fransız sosyolog, antropolog ve felsefeci Pierre Bourdieu'nün (1930-2002) eril tahakküm kavramı, toplumsal yapıların erkek egemenliği üzerine kurulu olduğunu ve bu egemenliğin kadınların yaşamlarını şekillendirdiğini ifade eder. Kadınların özel hayatlarında karşılaştıkları çeşitli tahakküm biçimleri, toplumsal normlar ve devlet mekanizmaları tarafından pekiştirilmektedir. Kadınların bu baskıya karşı verdikleri mücadeleler, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli farkındalıklar yaratmıştır.

Vasıf Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur?" (1970) isimli tiyatro oyunu, kadınların toplumsal yapılar içindeki konumlarını anlamak ve eril tahakküme karşı duruşlarını ele almak için önemli bir kaynak niteliğindedir. Tiyatro sanatçısı, dramaturg, yönetmen ve yazar olan Vasıf Öngören, 1938 yılında Kütahya, Tavşanlı'da dünyaya gelmiştir. 1958 yılında İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu'nda tiyatro çalışmalarına başlamış, 1962'de İstanbul Üniversitesi Jeofizik Bölümü'nü yarıda bırakarak Almanya'ya gitmiş ve Felsefe Fakültesi Tiyatro Bilimleri Bölümü'nde dört yıl epik tiyatro öğrenimi görmüştür. Türkiye'ye döndükten sonra Halk Oyuncuları topluluğunda çalışmış ve epik tiyatro anlayışını uygulamak için Birlik Sahnesi'ni kurmuştur. Bu sayede epik tiyatronun Türkiye'deki en önemli uygulayıcılarından biri olarak tanınmıştır (bkz. Horzum, 2019: 71-181). Oyunlarında kullandığı yalın dil, gülmeceye yatkın üslup ve toplumsal-politik doğru içerikleriyle sahne ile seyirci arasında kolayca iletişim kurmayı sağlamış ve tüm oyunları seyircisini düşünmeye yöneltmede çok başarılı olmuştur (Yüksel, 2010: 237-285).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

“Asiye Nasıl Kurtulur?” oyununda, ana karakter Asiye’nin ve annesi Zehra’nın, erkek egemen bir düzende fuhşa sürüklenmeleri anlatılmaktadır. Çalışmada, Asiye’nin fuhşa sürüklenme süreci, Bourdieu’nün habitus ve sembolik şiddet kavramları çerçevesinde değerlendirilecektir. Habitus, bireylerin toplumsal çevrelerinden edindikleri ve onların düşünce, algı ve eylemlerini şekillendiren, derinlemesine yerleşmiş zihinsel ve davranışsal kalıplardır (bkz. Bourdieu, 1977). Sembolik şiddet ise bireylerin toplumsal hiyerarşiyi kabullenmelerini ve içselleştirmelerini sağlayan görünmez baskı mekanizmalarını ifade eder (bkz. Bourdieu ve Eagleton, 2011: 411- 412).

Çalışma, ayrıca “Asiye Nasıl Kurtulur?” eserindeki kadın karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenlerini, Bourdieu’nün eril tahakküm kavramı çerçevesinde incelemeyi de amaçlamaktadır. Kadınların maruz kaldıkları baskılar ve bu baskıların toplumsal yapılar içindeki yeri, eserin detaylı bir analizine dayanarak eserden yapılan alıntılar üzerinden ele alınacaktır. Bourdieu’nün kavramsal çerçevesi, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı verdikleri mücadeleleri anlamak ve bu eşitsizliklerin yapısal nedenlerini ortaya koymak açısından güçlü bir araçtır. Bu bağlamda, çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaleti sağlama amacıyla, eril tahakküm kavramının anlaşılmasının önemini ön plana çıkaracaktır.

Günümüzde kadına ve erkeğe atfedilen kimlikler, güncel olaylar ve feminist hareketler tarafından sorgulanmaya başlanmasına rağmen mutlak bir çözüm elde edilememiştir ve kadınlar toplumda baskı görmeye devam etmektedir. Bourdieu’nün çalışmaları, kadınların maruz kaldığı bu baskının temel nedenlerini ele alır. Bourdieu, kadınların içinde bulunduğu baskının temel nedenini hem erkek hem kadın tarafından bilinçsiz bir şekilde kabul edilen ve sürdürülen tahakküm zincirine bağlar ve bu zinciri eril tahakküm olarak tanımlar. Dahası, tahakkümün sürdürülmesindeki bu bilinçsizlik durumunu Bourdieu, doxa paradoksu ile destekler. Doxa paradoksu, toplumsal düşüncenin ve inançların sorgulanmaz kabullerine işaret eder (bkz. Ersözlü, 2024: 5). Bu inançların sorgulanmadan kabul edilmesi durumu, kadın tarafından o kadar içselleştirilmiştir ki, kadın bu inançları kabullenmekte olduğunun farkında bile değildir. Kadının içinde bulunduğu kabul hali, toplumun erkek egemen yapısının doğal, evrensel ve kaçınılmaz olarak algılanmasıyla ilgilidir. Dahası, içinde bulunulan bu içselleştirme süreci, kadının toplumsal normlara ve beklentilere uygun davranışlar sergilemesini sağlar (bkz. Olaş, 2006: 39). Kadın, bu normları ve beklentileri sorgulamaz çünkü bunları toplumun temel gerçekleri olarak görür.

Bu normların ve beklentilerin kabulü sonucunda ve toplumsal cinsiyet rolleri gereği, kadınların ev işleriyle uğraşmasının veya çocuk bakımında birincil sorumlu olmalarının doğal olduğu düşünülür (bkz. Er, 2012: 134). Kadın, bu rolleri üstlenirken, bu görevlerin ona toplum tarafından dayatılmış olduğunu bilmez veya bu durumu sorgulamaz. İçinde bulunulan bu kabul hâli, kadının kendi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

potansiyelini ve alternatif yaşam yollarını görememesine yol açar. Kadınların içinde buldukları durumu sorgulamadıkları ve bu düzeni kabullenmiş oldukları gerçeği, erkek egemen düzenin sürdürülmesine katkıda bulunur. Unutulmamalıdır ki bu içselleştirilmiş kabuller, toplumsal yapılar ve inançlar tarafından sürekli olarak pekiştirilir ve bu süreçte, kadın tarafından bilinçsizce üretilen düşünceler ve eylemler de cinsiyetlerin sosyal kimliklerinin oluşmasına sebep olur. Bu kimlikler şaşırtıcı derecede dirençlidir ve bu direnç, erkek egemen düzenin kesintisiz bir şekilde etkisini sürdürmesine yardımcı olur (bkz. Vatandaş, 2011: 30-31).

Bourdieu, erkek egemenliğinin tarihte uzun zaman önce gerçekleşmiş olan egemenlik olgusundan kaynaklandığını savunur. Bu durum köleler ve efendileri, yüksek rütbeli liderler ve askerleri, kadınlar ve erkekler için geçerlidir (bkz. Bourdieu, 2018b). Erkek egemenliği, “sembolik şiddetin” bir etkisi olarak ortaya çıkmaktadır ve bazı toplumlar tarafından yüzyıllardır uygulanmaktadır. Ayrıca egemenlik ve tahakküm, cinsiyet ve ten rengi gibi fiziksel özellikler üzerinden uygulanan baskın bir ilke ve yaşam tarzı olarak belirir. Bu noktada sembolik şiddet kavramını anlamak büyük bir önem taşımaktadır.

Sembolik şiddet, şiddetin görünmez ve incelikli bir formudur ve bu şiddet, hem uygulayanların hem de maruz kalanların bilincinde olmadığı ölçüde etkilidir. Bourdieu'ya göre sembolik şiddet, bazı durumlarda fiziksel şiddetten daha etkili olabilir ve günlük hayatta düşünce kalıplarımıza sinsice yerleşir (bkz. Güz ve Uzun, 2019: 1264). Ayrıca, göre sembolik şiddete ilişkin davranışlardan en belirginini, kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla hakaret içeren sözler söylemektir (bkz. Güz ve Uzun, 2019: 1268). Bu duruma, kadının seçtiği bir mesleğin kendisine uygun olmadığını hayatındaki erkekler tarafından sürekli tekrarlanması ve kadının da o mesleğin kendisine uygun olmadığını ve yapamayacağını düşünmeye başlaması örnek gösterilebilir. Bu durumu Bourdieu, *Eril Tahakküm* eserinde, bir kadına “kadın” gibi muamele edildikçe daha çok “kadına” dönüştüğü şeklinde açıklar (Bourdieu, 2018b: 81). Ancak burada kastedilen kadınlık, kadının seçimlerden, eylemlerden ve varlıklarından yoksun bırakılması yönündedir. Bu noktada, kadının toplumsal ve kültürel yapılarla şekillenen kimliği, onun özne olma kapasitesini sınırlayan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun temel nedeni, kadının hayatındaki erkeğin, kendisi için uygun olanı belirlediği inancına sahip olması ve kendisi için belirlenen eylemleri onaylama eğiliminde olmasıdır. Günümüzde hâlâ birçok kadın, toplumsal normlar ve baskıların etkisiyle, erkeklerin kendileri için belirlediği bu rolleri benimsemekte ve yaşamlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir.

2. ERİL TAHAKKÜM VE FUHUŞ

Kadın üzerindeki sembolik şiddet kadına yapılan sözlü baskı ile son bulmaz. Sembolik şiddet, kadın bedeni üzerinden de varlığını sürdürmektedir. Bourdieu, Kabil toplumu üzerinde yaptığı araştırmasında Kabil toplumundaki kadınların kendi cinsel organlarını kusurlu, çirkin, hatta itici bir

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

şey olarak tasvir ettikleri kanısına varmıştır (2018b: 27). Bu durumun sebebi, toplulukta yer alan ataerkil yapının, kadınlara bu düşünceyi dayatmasıdır. Ataerkil sistemin, erkeğin beden üzerinden kadına yaptığı dayatmalar, günlük hayatta da kendine yer edinmektedir. Topluluktaki erkekler tarafından Kabil kadınına gülümsememesi, gözlerini yerden ayırmaması, sözünün kesilmesini kabullenmesi gibi itaatkâr duruşlar yakıştırılmıştır (Bourdieu, 2018b: 43). Bu durumu, günümüz Türkiye toplumunda ve dünyanın diğer toplumlarında da görmek mümkündür. Dahası, kadın kendisine yapılan bu yakıştırmalara, yani kısıtlamalara, o kadar alışmıştır ki bu hareketlerin zıttı bir hareket ortaya koyduğunda kendine farklı bir muamele yapılmasında bir sakınca görmez çünkü kadınlar kamusal alanda kendi varlıklarını görünür ve duyulur kıldıkları her durumda, doğalarına aykırı bir şey yaptıkları, uygunsuz bir biçimde dikkat çekerek kendileri hakkındaki sözleri kışkırttıkları, saflığının korunması gereken bir varlığı açıp sergiledikleri için çirkinleşip rezil oldukları için erkeklerin diline düşmüştür. Kadın, uygunsuz şeyler yapıp kendini rezil etmese dahi, hep başkalarının diline düşmüş durumda, hep erkeklerin “dilinde,” “erkek dili”ndedirler (bkz. Irzık ve Parla, 2011: 7-8).

Cinsel ilişki, beden üzerinden kurulan bir tahakküm ilişkisidir. Kadının pasifliği ve erkeğin aktifliği arasındaki temel ayrım, bu tahakkümü gösterir (bkz. Kaplan, 2017: 1832). Partneriyle olan ilişkisinde daha aktif olan kadına veya evlilik öncesi bakire olmayan kadına “orospu” sıfatı yakıştırılması, ataerkil düzenin dayattığı toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsel normların bir yansımasıdır. Bu durum, kadının cinsel özgürlüğü üzerindeki baskıları ve fuhuşla ilişkilendirilen ahlaki yargıları vurgular niteliktedir. Ataerkil düzen, insanın toplumsal yaşamında kadın ve erkek için belirlenen rollerin biyolojik gerçekliklere değil, kültürel temellere dayandığını göstermektedir. Erkeklerin fiziksel gücüne dayandırılan üstünlük algısı, gerçekte bir değerler sisteminin ürünüdür ve biyolojik olarak kadın ve erkek arasında temel bir üstünlük ilişkisinin varlığını doğrulayacak kesin bir kanıt ortaya konulamamıştır (bkz. Millet, 1987: 53).

Cinsel ilişkideki tahakkümü irdeleyebilmek için fuhuş kavramı merkezi bir role sahiptir. Toplumsal cinsiyet normları, fuhuşu kadınların bedenlerini bir ticari mal gibi sunmaları olarak tanımlayarak, kadınları pasif, erkeği ise aktif olarak konumlandırır. Bu durum ise cinsel ilişkideki güç dengesizliğini ve kadın bedenlerinin sömürülmesini pekiştirir (bkz. Yaman Öztürk, 2012: 279). Fuhuşla ilişkilendirilen ahlaki yargılar, kadınların cinsel özgürlüğünü sınırlar ve kadınların cinsel deneyimlerini kontrol altında tutar. Dolayısıyla, cinsel ilişkideki tahakküm ilişkisini anlamak için fuhuşun toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını dikkate almak önemlidir.

Bu noktada tahakküm ilişkisi, cinsel ilişkilerde bir tarafın diğerini baskı altına alması, kontrol etmesi ve sömürmesiyle ortaya çıkan güç dengesizliklerini ifade eder. Bu tür ilişkiler, eril ve dişil roller arasındaki dengesizliklere odaklanarak, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu yapıları ön

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

plana çıkarır. Sonuç olarak, bu güç dinamiği kadınların cinsel özgürlüklerini kısıtlar ve bedenlerinin sömürülmesine neden olur. Cinsel ilişkilerde erkekler genellikle güç ve kontrol sahibi taraf olarak görülürken, kadınlar çoğunlukla itaatkar ve edilgen rollerde konumlandırılır.

Erkek ve kadın arasındaki bu ilişki, fuhuş bağlamında daha da belirgin hale gelir. Fuhuş, kadınların bedenlerinin ticari bir mal gibi sunulması anlamına gelir ve bu süreçte kadınlar, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha güçlü olan erkekler tarafından sömürülür. Bu ilişki, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal ve sistematik düzeyde de işleyen bir tahakküm biçimidir. Kadınlar, fuhuş sebebiyle ekonomik olarak zor duruma düşebilir ve içinde buldukları bu zor durum nedeniyle, bedensel ve cinsel özgürlüklerini kaybedebilirler. Toplumsal ve kültürel normlar ise bu tahakküm ilişkilerini pekiştirir. Fuhuşa ilişkin ahlaki yargılar, kadınların cinsel davranışlarını ve özgürlüklerini sınırlar. Kadınların cinsel deneyimleri üzerindeki bu kontrol, onları pasif ve itaatkar rollere zorlar. Böylece cinsel ilişkideki güç dengesizlikleri daha da derinleşir (bkz. O'Connell Davidson, 1998: 57-65).

Politik olarak, yasa ve düzenlemeler de bu tahakküm ilişkilerini destekler ve sürdürür. Fuhuşun yasadışı veya toplum tarafından ahlaki olarak aşağılanan bir eylem olarak kabul edilmesi, kadınların daha da dışlanmasına neden olur. Bu politik yapı, kadınların korunmasını değil, kontrol edilmesini amaçlar. Bu nedenle, cinsel ilişkideki tahakküm ilişkisini anlamak için fuhuşun toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını dikkate almak önemlidir.

Fuhuş, geçmişte ve günümüzde her zaman toplumda yer edinmiş bir kavramdır. Tarihin her döneminde farklı biçimlerde tanımlanmış olan fuhuş günümüzde de farklı tanımlamalar içeren bir kavram olarak karşımıza çıkar. Cinsellik tüm toplumlar için her daim doğal olmuş ve hayatta önemli bir yer tutmuştur. Ancak, çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda, cinsellik algısı değişmiş, bazı durumlarda cinsellik ticarileştirilmiş ve fuhuş kurumu ortaya çıkmıştır.

Fuhuş, kaba tabirle maddi kazanç sağlamak amacıyla cinsel ilişkide bulunma anlamına gelmektedir. Farklı bir tanımıyla da fuhuş, karar verme yetisi olan yetişkinler arasında para veya mal karşılığında herhangi bir zor kullanma olmadan gerçekleştirilen seks hizmetidir (bkz. Yılmaz, 2014). Türk Dil Kurumu sözlüğü, fuhuşu “içinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2024). Tüm bu tanımlar, fuhuş kurumu üzerine yorum yapmak için yeterli alanı sağlamakta ve kadınların içine çekildiği bir bataklık olan bu kurumu tanımamıza yardımcı olmaktadır. Fuhuş sektöründe yer alan bireylerin toplumun kurallarına uymadığı vurgusu, bu bireylerin toplumdan dışlandığını ima eder. Sözlükte fuhuş tanımı yapılırken doğrudan kadın kavramı kullanılmamış olsa dahi, sektörde yer alan bireyler için

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

kullanılan “fahişe” kelimesi, “yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş kadın; orospu, kötü kadın, mal, paço” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024).

Eril tahakküm, erkeklik ve iktidar ilişkisinin kurumsallaştığı devletin maddi ve sembolik iktidarı üzerinden somutlaşır. Dahası, Bourdieu'nün eril tahakküm tanımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin içselleşmiş biçimlerini vurgular. Bu kavram, erkeklerin kadınlar, LGBTİ+ bireyler ve çocuklar üzerindeki tahakkümünü açıklar ve farklı erkeklikler arasındaki tahakküm biçimlerini analiz etmek için kullanılır (bkz. Sevim, 2021).

Devlet, erkek egemen düzenin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini biçimlendirir ve ideolojik bir işleve sahiptir. Devlet, toplumsal cinsiyetin anlaşılmasında güçlü bir referans noktasıdır ve ideolojik semboller aracılığıyla kadınlık ve erkekliğe ilişkin toplumsal şemalar oluşturur (bkz. Aşkın ve Açıkalın, 2011: 47). Bu şemalar çerçevesinde de toplum içerisinde kadınlığa ve erkekliğe bazı sıfatlar yüklenir. Yüklenen bu sıfatlar sayesinde erkek doğuştan bir üstünlük kazanmış olur ve eril iktidarı meşru hale getirir.

Eril iktidarın yarattığı yapılandırmalardan ve toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği alanlardan biri olan fuhuş sektöründe kadın bedeni, eril tahakkümün iktidar alanını belirlemektedir. Fuhuş sözcüğü için Türk Dil Kurumu sözlüğünde “toplum kurallarına uygunluk” atfıyla yapılan tanımlama, Bourdieu'nün habitus kavramı ile açıklanabilir. “Toplum kurallarına uygunluk” bir değer üretme süreciyle ilgilidir (Aşkın ve Açıkalın, 2011: 48). Fakat toplumda, neyin değer ifade ettiği sürecinde ortak bir kabulün oluşturulmasında gündelik yaşamda bireylerin söylemleri, içinde buldukları habitus, etkili olmaktadır. Bourdieu'ya göre (bkz. Bourdieu, 2018a; akt. Arpacı, 2020: 120) beden, “habitus”u şekillendiren toplumsal ayrımların nakşedildiği yerdir. Bedene kazanmış yatkınlıklar, kişinin toplumsal pratiğinde ve eylemlerinde kendini gösterir. Beden, hem yatkınlıkların kayıt yeri hem de bu yatkınlıkları icra eden bir eyleyicidir. Böylelikle tüm bu düşünce yapıları, yatkınlıklar, tercihler ve beğeniler bedenlerde cisimleşir.

Habitus bağlamında kültürel yatkınlıklar ve cinsel farkın eril tahakküm altında inşası, bedeni kuşatan ayrımlarla gerçekleşir. Kültürel sermaye, eğitim ve bilgi gibi unsurların bedenlerde cisimleşmesiyle sosyal konumu yeniden üretir. Sembolik şiddet, hem habitus'un hem de eril tahakkümün inşasında kurucu bir araç olarak, hükmedilenlerin zihinsel algı ve bedensel pratiklerini etkiler ve onları tahakkümün parçası haline getirir (bkz. Bourdieu, 2018b; akt. Arpacı, 2020: 120).

Fuhuş, eril tahakkümün en belirgin göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Fuhuş sektöründe kadın bedeni, erkeklerin cinsel tatmin aracı olarak metalaştırılır ve bu metalaştırma süreci, eril iktidarın bir yansımasıdır. Bu bağlamda, kadın bedeni üzerinde kurulan tahakküm, fuhuşun bir

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

iktidar ilişkisi olarak işlediğini gösterir. Devletin ve toplumsal normların bu durumu meşrulaştırması, kadınların maruz kaldığı bu şiddet biçimini sürdürür ve yeniden üretir. Bu süreçte, sembolik şiddet de devreye girer. Böylelikle kadınlar, içinde buldukları toplumsal ve ekonomik koşullar nedeniyle bu durumu kabullenir ve içselleştirirler.

3. “ASIYE NASIL KURTULUR?” OYUNUNA BOURDİEU GÖZÜNDEN BAKIŞ

“Asiye Nasıl Kurtulur?” oyununda ana karakter ve annesi ataerkil düzende fuhşa sürüklenmiş kadınlardır. Eserde, kadınların fuhşa sürüklenme nedenleri okuyucuya açıkça aktarılmaktadır. Karakterlerin bedenleri üzerlerinden gelir sağlamalarındaki ana neden, kadına toplum ve erkekler tarafından yapılan baskılardır. Çalışmamız bağlamında, kadın üzerine yapılan bu baskılar ve karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenleri, Bourdieu’nün gözünden açıklanacaktır.

Eserin ana karakteri olan Asiye’nin fuhşa sürüklenmesinin asıl sebebi annesi Zehra’dır. Zehra, kocasının ölümü üzerine geçimini sağlamak için bedenini satmaktadır. Ancak artık yaşlandığı için kızı Asiye’ye birkaç sene sonra kimsenin onu istemeyeceğini söyler. Zehra, ya bir adamın yanında metres olarak yaşamayı kabul edecek ya da anne-kızın ayrı kalmamaları adına Asiye bedenini satarak onların geçimini sağlayacaktır.

Asiye’nin ve Zehra’nın fuhşa sürüklenmeleri, habitus kavramı ile ele alınabilir. Ne de olsa Zehra ve Asiye’nin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşullar, onların habitusunu belirlemektedir. Zehra, kocası öldükten sonra parasız kalması, ekonomik, kültürel ve sosyal sermayesi olmaması sebebiyle fuhşa sürüklenmiştir. Asiye’nin fuhşa sürüklenmesinin sebebi ise Zehra gibi bir annenin kızı olmasıdır. Zehra’nın içinde bulunduğu durumda, aklına yer etmiş olan düşünce yapısı, kendi bedenini bir geçim aracı olarak görmesine ve aynı beklentiyi kızı Asiye’ye de yüklemesine neden olmuştur.

Asiye’nin zorla fuhşa sürüklenmesi, Bourdieu’nün sembolik şiddet kavramı ile de doğrudan ilişkilidir. Sembolik şiddet, bireylerin kendi konumlarını kabullenmelerini ve toplumsal hiyerarşinin meşruiyetini içselleştirmelerini sağlar. Zehra’nın, kendi içinde bulunduğu toplumsal yapıyı kabullenmesi, bu yapının şartlarına göre hareket etmesini gerektirmiştir. Asiye, bedenini satmak istememesine ve bu isteğini eserde “Başka bir çare yok mu?” şeklinde ifade etmesine rağmen, annesi Zehra’nın kızına “Yok, kızım. Büyüyünce sende anlayacaksın bunu.” (Öngören, 1970: 13) demesi, Asiye’ye başka bir seçenek bırakmaz.

Zehra’nın fuhuşu bir geçim aracı olarak görmesi de sembolik şiddet ve eril tahakkümün bir sonucudur. Zehra kızı Asiye’ye içinde buldukları durumu şu cümleler ile açıklar:

“Hiç kimse, isteyerek bu mesleği seçmez. Ben de istemedim böyle bir hayatı... Baban inşaattan düşüp öldü. [...] Yapmadığım iş kalmadı... Ama kadın kısmı yalnız kalmaya görsün, herkes altına

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

çekmeğe çalışır onu... Çok çektim... Sonra bir kısmetim çıktı, yeniden evlendim, biliyorsun, iyi idi, seni okula yazdırdı... Ama o da çekip gitti günün birinde... [...] Açlık ve sefalet gene başladı... Artık başka çarem kalmamıştı...” (Öngören, 1970: 11)

Zehra'nın fuhuşu bir tercih değil, zorunluluk olarak görmesi, toplumun düşünce yapısının, kadınlar için bir çıkış yolu olarak fuhuşu nasıl kabul ettiğini yansıtır. Zehra da bu anlayışı benimsemiş ve fuhuşu kaçınılmaz bir yol olarak kabullenmiştir.

Zehra'nın ifadesinde yer alan “kadın kısmı yalnız kalmaya görsün” vurgusu eril tahakküm kavramını son derece net bir şekilde yansıtır. Kadın, erkek olmadan toplum içinde kendine bir yer edinemez. Kadınların ekonomik zorunluluklar veya dezavantajlı konumlarını kullanarak kontrol altına alınması, erkek egemen toplumsal yapının bir sonucudur.

Oyunda yer alan “Bir Sermayenin Türküsü” adlı kısımda, “Biz et satarız / Körelmiştir duygumuz / Biz et satarız / Budanmıştır sevgimiz” (Öngören, 1970: 14) dörtlüğü, kadının fuhuş sektöründe nasıl metalaştırıldığını ve bu süreçte yaşadığı kimlik ve benlik kaybını çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Asiye'nin fuhuş sektöründe yaşadığı kayıp, duygusal ve ruhsal bağlarının ihmal edilmesi ve kişisel değerlerini göz ardı etmesiyle ilişkilidir. Asiye, tanımadığı adamlarla ilişkiye girerken sadece maddi kazanç için bedenini kullanmak zorunda olduğundan duygusal yanını köreltmek durumunda kalır. Asiye, kendini yalnızca müşterilerin taleplerine göre şekillendirmiş ve kişisel tercihlerini veya değerlerini ikinci plana atmıştır. Anlaşılacağı üzere, Asiye'nin fuhuş sektöründe yaşadığı benlik kaybı, duygusal bağlarının kopması ve kişisel değerlerini ihmal etmesi, onun kimliğini tanımlayamaz hale gelmesine neden olmaktadır.

Kadınların kendi kimliklerinin farkında olamamaları durumu, toplumsal normlar ve yapılar tarafından şekillenir. Özellikle kadın bedeninin ticarileştirilmesi sırasında kadınlar, bireysel ve duygusal bütünlüğünden ödün vermek zorunda kalırlar. Bu durumda, “sembolik şiddet” kavramı bir kez daha ortaya çıkar. Kadının, cinsel ilişki karşılığında ekonomik değer elde etmesi nedeniyle, erkek egemen toplum genellikle onun duygularını önemsemez hale gelir. Erkekler, duygusuzca cinsel ilişkiye girmeyi normal karşılandığı için, cinsel ilişki sırasında kadının duygusuzca davranılmayı hak ettiklerini düşünürler. Hatta, ilişki karşılığında kadının maddi bir kazanç sağlaması dahi kadına hak görülmez çünkü erkeğin kadına sunduğu herhangi bir şey, kadının bedeninden yararlanması için yeterlidir.

Bu duruma, oyunda Asiye'nin açlıkla mücadele ederken bir mezeciden yemek çaldığı sırada, mezecinin onu dükkânına alarak yemek yemesine izin vermesi örnek gösterilebilir. Unutulmalıdır ki mezecinin, Asiye'nin yemek yemesine izin vermesinin bir karşılığı vardır. Bu izin karşılığında mezeci, Asiye'yi taciz edebileceği veya cinsel ilişkiye zorlayabileceğini düşünür. Mezeci, Asiye ilişkiye girmek

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

istemediğinde ise “İnat etme. Herkesle yediğin boku, benimle de yesen kıyamet mi kopar? Bu yolun yolcususun işte...” (Öngören, 1970: 55) şeklinde cevap verir. Mezecinin bu cevabı, bir kez daha eril iktidarın, ekonomik zorluk yaşayan kadınların hayatta kalabilmeleri için onlara tek bir seçenek sunduğunu gözler önüne serer.

Bu bağlamda, Asiyе'nin durumu, kadınların toplumsal yapılar tarafından bedenlerinin ve duygusal bütünlüklerinin ticarileştirildiği bir koşulda sıkışıp kalmalarının simgesel bir örneği olarak değerlendirilebilir. Erkek egemen toplum, kadının cinsel ilişkiyi bir ekonomik araç olarak görmesini meşrulaştırırken, kadınların duygu ve arzu dünyalarını değersizleştirir. Bourdieu'nün erkeklik ve cinsellik üzerine geliştirdiği teorik çerçeve, erkeklerin cinsellikteki duygusuz tavırlarını, “içinde zayıflığa yer olmayan erkekler dünyasından dışlanma korkusu”na dayandırır. Bourdieu, toplumsal erkeklik kodlarının, erkeklerin cesaret, duygusuzluk ve güç gösterileriyle şekillendiğini vurgular. Erkeklik, çoğu zaman bu içsel korkuya dayanmakta olup, bu korku, erkeğin toplumsal olarak “gerçek erkek” kabul edilebilmesi için şiddetli davranışları meşrulaştırır (bkz. Bourdieu, 2018b: 70-71). Bu durum, kadının ticarileştirilmiş bedenine dayalı toplumsal normların bir sonucu olarak erkeklerin de cinsellikteki duygusuz tavırları norm haline getirmeleriyle birleşir.

“Bir Sermayenin Türküsü” kısmındaki “Artık aşk paradır / Gönlümüzde yaradır / Alnımızda karadır / Bizim gibiler” (Öngören, 1970: 14) dördlüğü, kadının bedenini satmaktan duygusal olarak ne kadar etkilendiğinin ve sevgiye dahi aynı gözle bakmadığının kanıtıdır. Bu dördlükte görülmektedir ki, fuhuş sektöründe yer alan kadınların habitusu, toplumun onlara biçtiği rolleri içselleştirerek şekillenir. “Artık aşk paradır” ifadesi, kadının aşkı ve sevgiyi artık ekonomik bir değer olarak görmeye başladığını gösterir. Bu durum, kadının habitusunun fuhuş sektörü tarafından nasıl dönüştürüldüğünün bir göstergesidir. Sevgi, kadın için duygusal bir bağ olmaktan çıkıp, ekonomik bir ilişki haline gelir. “Gönlümüzde yaradır” ve “Alnımızda karadır” ifadeleri ise kadının kendisine yapılan baskıyı nasıl içselleştirdiğini ve duygusal olarak ne kadar derinden etkilendiğinin net bir göstergesidir. Baskının içselleştirilmesi ve fiziksel değil duygusal yaralanma durumu sembolik şiddetin tanımına da birebir uymaktadır. “Bizim gibiler” ifadesi ise, kadınların üzerindeki eril tahakkümün bir sonucu olarak, kadınların kendilerini nasıl dışlanmış ve damgalanmış hissettiklerini ortaya koyar.

Fuhuş yapan bir kadın, evli, yani toplum standartlarında “sahipli” bir kadın açısından potansiyel bir tehdit olarak görülür. Bu durum, evli kadının gözünde, erkek ile beraberliği olmayan bir kadının “sahipsiz” olarak algılanması ve bu sahipsiz kadının, evli kadının kendisini “sahiplenen” erkeği elinden alabileceği endişesinden kaynaklanır. Bu algı, toplum içindeki erkek egemen düşünce yapısının, kadınların zihnine tamamen işlemiş olduğunun ve eril tahakkümün, kadını kadına düşman ettiğinin bir göstergesidir. Bourdieu'nün habitus kavramı bu noktada yine önem kazanır. Bireylerin toplumsal

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

çevrelerinin etkisiyle şekillenen düşünce, algı ve davranış kalıplarını ifade eden habitus bağlamında, kadının kadına olan rekabeti ve düşmanlığı, içinde buldukları toplumun cinsiyetçi normlarını ve beklentilerini içselleştirmelerinin bir sonucudur. Toplum, kadınları belirli rollere zorlar ve bu rollerin dışına çıkan kadınları damgalar.

Kadınlar, toplumun ve erkek egemen yapının dayattığı normları kabul ettiklerinde, bu normlara uymayan diğer kadınları dışlama ve onlara karşı düşmanca davranma eğiliminde olurlar. Bu durum, eserde Seniye Hanım'ın "Bugün birçok kadın ve genç kız, genelevlere telefon edip, bu zavallı kadınlarla konuşmaya çalışırlar." (Öngören, 1970: 15) cümlesinde açıkça görülmektedir. Kadınların kendi aralarında geliştirdikleri rekabet ve düşmanlık, sembolik şiddetin bir sonucudur. Kadınlar, toplumun ve erkek egemen yapının belirlediği normları ve rolleri içselleştirdiklerinde, bu normlara ve rollere uymayan diğer kadınları dışlama ve onları tehdit olarak görme eğiliminde olurlar. Bu durumun nedeni, kadınların başa çıkamayacakları bir iktidar ve erkek egemen düzenle mücadele edemedikleri zaman, iktidar kurma, kızgınlık ve haset duygularını ancak hemsinlerine yöneltebilmeleri; ataerkin sistemin ürettiği iktidar söylemini içselleştirip evin içindeki ve evin dışındaki hemsinleri üzerinde uygulamalarıdır (Navaro, 2011: 129-130).

Kadının evliliğe zorlanması, gereksinim duyması ve evlilik içindeki konumu da Bourdieu'nün habitus ve sembolik şiddet kavramlarına göre incelenebilir. Kadının evlilik içindeki konumunun, toplumsal yapıların ve normların etkisiyle şekillendiği; kadınların bu yapı içindeki rollerini içselleştirerek kabul ettikleri görülmektedir. Bu roller arasında ev işleri, çocuk bakımı ve eşine hizmet etme gibi görevler bulunur. Bu görevler, kadınların habitusunun bir parçası haline gelir ve kadınlar, bu görevleri yerine getirmekle hayattaki misyonlarını yerine getirdiklerini düşünürler. Kadının evlilik içindeki konumu, sembolik şiddet aracılığıyla pekiştirilir ve kadınlar, bu rolleri üstlenirken kendilerini baskı altında hissetmezler çünkü bu roller toplumsal olarak normalleştirilmiştir. Kadınlar, evlilik içindeki rollerini kabul ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdürür ve erkek egemen yapıyı destekler. Evlilik kurumu, tarihsel olarak erkek egemen bir yapıya sahiptir ve bu yapının sürdürülmesi, sembolik şiddet yoluyla sağlanır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesini sağlayan bir mekanizma olarak evlilik kurumunun işlevselliğine işaret eder. Kadınların bu yapı içerisindeki rolü, sıklıkla toplumsal düzenin devamlılığını sağlamak ve erkek egemenliğini yeniden üretmekle sınırlıdır.

Bourdieu, sembolik şiddetin toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamadaki rolünü vurgulayarak, kadınların evlilik yoluyla erkeklerin toplumsal ve sembolik sermaye biriktirmelerine katkı sağladıklarını ifade eder. Ona göre, kadının evlilik içerisindeki konumu, özne ile nesne, eyleyici ile araç arasındaki temel bakışsızlık üzerinden inşa edilir. Kadınlar, evlilik piyasası olarak adlandırılan bu sistemde,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

genellikle sadece nesnelere ya da erkeklerin elinde tuttuğu sembolik sermayenin devam ettirilmesine ve artırılmasına katkı sağlayan semboller olarak var olabilirler (bkz. Bourdieu, 2018b: 59).

Bu süreçte kadınlar, evlilik yoluyla bir yandan erkeklerin sosyal ağlarını genişletmesine olanak tanırken, diğer yandan aile ve topluluk içindeki statülerini pekiştiren bir araç haline gelir. Erkekler için evlilik, ekonomik ve toplumsal güç elde etme yollarından biri olarak görülürken, kadınlar genellikle bu güç ilişkilerinde pasif bir konumda bırakılır.

Bu açıdan bakıldığında, evlilik sadece iki birey arasındaki bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerinin kurumsallaşmasını sağlayan bir mekanizma olarak da değerlendirilebilir. Kadının evliliğe zorlanması ve gereksinim duyması, oyunda Seniye Hanım tarafından okuyucuya şu cümleler ile aktarılır:

“Kadınlar için en kestirme yaşama yolu evlenme oluyor bizde... Elbette, ideal olanı, kadının kendi hayatını kendisi kurması, bir erkeğe muhtaç olmamasıdır... Ancak, günümüzde pek mümkün değil bu... Hele böyle basit insanlar için... Asiyeye için, en kestirme kurtuluş yolu, evlenmektir, bence...” (Öngören, 1970: 17)

Bu sözler, toplumun kadınlara dayattığı normları ve beklentileri yansıtır. Kadınların yaşamlarını sürdürebilmeleri için evlenmeleri gerektiği düşüncesi, toplumun cinsiyetçi yapısının bir sonucudur ve kadınların habitusuna derinlemesine işlemiştir. Evlilik kurumunun kadınların habitusuna işlemesinin en temel nedeni, tarih boyunca kadınların değiş-tokuş nesnesi olarak kullanılmasıdır. Gelin, bir klan ya da aile tarafından bir başka klan ya da aileye evlilik yoluyla hediye olarak sunulduğunda, kadınlar sadece işlevsel bir amaç olan ticarete hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda farklı klanların iç bağlarını ve kolektif kimliklerini pekiştiren simgesel ya da ritüelistik bir araç olmuştur. Bu durum, kadınların evlilik içindeki konumlarının belirlenmesinde ve statülerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kadınlar, evlilik kurumunda kendi kimliklerini değiş-tokuş etmekten kaçınarak erkekler arasındaki ilişkileri ve kimlik ayrıcalıkları güçlendirmiştir (Butler, 2014: 96). Örneğin, Asiyeye'nin annesinin bedenini satması sebebiyle Asiyeye'nin gelin gideceği aile tarafından kabul edilmemesi, ailenin Asiyeye'yi kabul etmemesinin arkasında yatan normlar ve toplumsal baskılar, kadınların kendi haklarından vazgeçmelerinin ve özgürlüklerini kazanmak adına fuhuş gibi bir yola baş koymalarının sebeplerini gözler önüne serer:

“Ahbap: Bunun anası iyi bir kadın değildi. [...] Adam, oğlunu evlendireceği kızın, gelmişini geçmişini, bir araştırıp sormaz mı? Bu kızın anasının adı Zehra'dır. Düpedüz orospuydu.

K. Peder: Ben böyle bir kız istemem evimde. Biz fakir ama namuslu insanlarız hocam, böyle bir şey yakışmaz bizim ailemize...” (Öngören, 1970: 21).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle yargılanması, toplumun belirli norm ve değerlere göre şekillenen habitusunun bir yansımasıdır. Bu normlar, kadınların cinsel geçmişlerine yönelik sert yargılar ve damgalama içerir. Toplum, bireylerin geçmişine ve ailelerine bakarak onları değerlendirir ve sınıflandırır. Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle evleneceği adamın ailesi tarafından kabul görmemesi, toplumun bahsi geçen normlara bağlılığını ve bireylerin habituslarının bu normların etkileriyle şekillendiğini gösterir.

Sembolik sermaye, Bourdieu'nn sosyal sermaye teorisinin bir parçasıdır ve bireylerin toplum içindeki itibar ve saygınlıklarının ifade eder. Bireylerin diğer sermaye türlerini meşru kılmak ve toplumsal alanda kendilerini güçlendirmek için kullanabilecekleri bir sermaye türüdür (bkz. Bourdieu, 1989). Asiye'nin annesi Zehra'nın geçmişi, Asiye'nin sembolik sermayesini olumsuz yönde etkilemektedir. Toplum, Zehra'nın geçmişini Asiye'nin geleceği için bir leke olarak görür. Bu leke, Asiye'nin toplumsal statüsünü ve toplum içindeki kabul edilebilirliğini belirler. Asiye'nin sembolik sermaye eksikliği, onun evlilik şansını ve toplumsal kabulünü olumsuz yönde etkiler.

Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle evleneceği adamın ailesi tarafından kabul görmemesi, sembolik şiddetin de bir örneğidir. Asiye, annesinin günahları için yargılanırken, aslında toplumun sembolik şiddetine maruz kalmaktadır. Asiye'nin gelin gideceği ailenin bir dostunun ağzından çıkan "Kızın bir günahı yok ki bu işte... Anasının günahını neden bu kız çeksin?" (ngren, 1970: 23) ifadesi, sembolik şiddetin farkında olan birinin, Asiye'nin içinde bulunduğu adaletsizliği dile getirmesidir.

Asiye ve annesi Zehra'nın fuhuş batağına düşmesi tesadüfi değildir. Asiye, bedenini satmamak için aylardır iş arasa dahi her gittiği yerde işverenler onun bedenine sahip olmak istemektedir. Bu noktada, beden kavramı üzerinden bir sahiplikten söz edilebilir. Bourdieu'nün düşüncesinde, beden kavramı toplumsal sınıflandırmada cinsel olarak tanımlanmış bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Eril beden ve dişil beden arasındaki biyolojik farklılıklar, özellikle cinsel organları arasındaki anatomik farklar, toplumsal sınıflandırmada doğal bir metalaştırma haline gelir (Kaplan, 2017: 1833). Erkek, anatomik olarak kendisinde var olan fazlalığın toplumsal hayatta da aynı şekilde varlığını sürdürmesini ister. Bu fazlalık nedeniyle kendisini daha değerli ve üstün bir konumda görür. Böylelikle, kadının bedenine sahip olmak da dahil olmak üzere birçok şeyi kendine hak görür. Asiye'nin içinde bulunduğu bu durum eserde şu şekilde okuyucuya aktarılır: "Asiye etrafına bakınır, gözü masadaki yiyeceklere takılır. Bir an kararsız kaldıktan sonra, elinin ayasını masadaki ekmek kırıntılarının üstün bastırır ve yalar... Birkaç kez tekrar eder bunu..." (ngren, 1970: 29).

Asiye, iş bulamaması nedeniyle artık açlıktan ekmek kırıntılarını yiyecek hale gelmiştir. Oyunun bu kısmında, Asiye a ve perişan bir halde Müdire'nin evine gider. Müdire, Ankara'ya tayin edilmiştir ve evde Müdire'nin yeğeni bulunmaktadır. Yeğen, Asiye'nin halini anlayıp ona yardım etmeye karar

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

verir. Asiye'ye iş ve kalacak bir yer bulmayı planlarlar. Ancak, yeğen her ne kadar iyi niyetli görünse de, erkek egemen bir toplumda yetişmiş ve bu düşünce yapısını benimsemiş biridir. Dolayısıyla, Asiye üzerinde tahakküm kurmaya başlar.

“Yeğen: Bana güveneceksin ve ne dersen kabul edeceksin. Mesela, şimdi mutfağa gidip, iki bardak çay doldurup getireceksin.

Asiye (Hoşnut): A peki, peki. (Mutfaka geçer)” (Öngören, 1970: 32).

Bu diyalog, kadının, kendi misyonunu ev işleri yapmak olarak gördüğünü ve bu durumu ne kadar kanıksadığını gösteren önemli bir örnektir. Yeğen'in otoriter ve talepkâr tavrı, erkek egemen toplumun kadına yönelik sembolik şiddetini de yansıtır. Asiye'nin itaatkâr ve kendini hizmete adan tutumuyorsa bu şiddetin içselleştirilmiş bir sonucudur. Kadınların ev içindeki durumunun “ev köleliği” olarak adlandırılmasının temel nedeni, aile içindeki emeğin köleliğe benzer bir yapıda olmasıdır (akt. Federici, 2014). Kadının içinde bulunduğu kölelikte, işveren değiştirmesi gibi bir seçeneği yoktur, hatta yeni bir işveren seçmek bile genellikle kadının ailesinin sorumluluğudur. Kadınlar, adeta mal gibi alınıp satılabilirler ve emekleri genellikle erkekler tarafından sahiplenilir. Kadınların emek gücü, ne kadar çalıştıklarına veya hangi tür işlerde bulduklarına değil, kimin malı olduklarına bağlı olarak değerlendirilir. Yani, kadınların emekleri ailelerine ait olarak görülür. Bu çerçevede, kadınların emeğinin karşılığı, harcanan emeğin niteliği ve miktarına değil, kadınların kime ait olduğuna bağlıdır (Ovadia, 1988: para. 12).

Asiye'nin ev işlerini doğal bir görev olarak kabul etmesi, onun *habitusunun*, toplumun kadına biçtiği rolleri içselleştirdiğini bir kez daha ortaya koyar. Yeğen'in taleplerini bekletmeden ve hoşnut bir şekilde yerine getirmesi bu baskı mekanizmasını gözler önüne serer. Bourdieu, bu tür eylemleri “minnet veya itaat edimleri” olarak tanımlar. Ona göre, boyun eğenler, kendilerine dayatılan tahakküm ilişkilerinin şemalarını içselleştirdiklerinde, bu ilişkilerin yeniden üretilmesine katkı sunar ve bu edimler, tahakkümün doğal bir düzen gibi algılanmasına yol açar. Üstelik, Bourdieu, bu tür ilişkilerde mutlak bir kabullenmeden ziyade, sembolik dayatma etkisine karşı direnme imkânlarının da var olduğunu belirtir (bkz. Bourdieu: 2018b, s. 26).

Asiye'nin Müdire'nin yeğeni ile çok mutlu bir ilişkisi vardır. Ancak Asiye, Müdire'nin yeğenin evli olduğunu bilmemektedir. Müdire'nin Asiye ile yeğenin ilişkisini öğrenmesiyle, öncesinde Asiye'yi günahsız gören ve ona destek olan Müdire, Asiye'ye karşı “Demek annenin huyu, sende de varmış... Annenin kızısın...” (Öngören, 1970: 40) cümlelerini sarf eder. Zamanında onu destekleyen bir kişinin ağzından çıkan bu sözler, Asiye'nin toplum tarafından hiçbir zaman kabul görmeyeceği ve kurtuluş yollarından biri olan evliliğin de bir işe yaramayacağını ortaya koyar. Dahası bu durum,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu'nün habitus, sembolik sermaye ve sembolik şiddet kavramlarıyla yorumlandığında, kadının toplum tarafından nasıl damgalandığını ve bu damgalamanın toplumsal normların bir yansıması olduğunu bir kez daha gözler önüne. Asiye'nin toplumda kabul görme ve saygınlık kazanma mücadelesi, annesinin geçmişi nedeniyle bir kez daha sekteye uğrar. Annesinin geçmişi, Asiye'nin sembolik sermayesini olumsuz yönde etkiler ve onun toplum içinde değer kazanmasını engeller. Müdire'nin Asiye'ye yönelik suçlamaları, toplumun kadına yüklediği ahlaki değerlerin ve beklentilerin ne kadar derin olduğunu ve bu değerlerin bireyler üzerindeki etkisini gözler önüne serer.

Asiye, hiçbir suçu olmamasına rağmen, Müdire tarafından evli yeğeniyle ilişki yaşadığı iddiasıyla kötü sözlere maruz kalır ve haksız yere yargılanır. Ancak Asiye'nin yargılanma süreci burada sona ermez. Bir de Seniye Hanım tarafından, Müdire'nin yeğenini elde tutamaması ve evlilik fırsatını kaçırdığı için gurur yapmakla suçlanır:

“Asiye durumunda olan bir kız, her erkeğin gözünde, sadece, istifade edilmesi gereken bir fırsattır. Bu tip olaylarda çok karşılaştığımız için, iyi biliyorum. Mesela bir kız, bir eve hizmetçi yolluyoruz. Bir süre sonra kız bize şikâyete geliyor: Ya evin beyi ya oğlu ya da bir başka erkek kızıdan istifade etmeye çalışmıştır. Hizmetçilikten tutunda, çamaşırcılığa kadar, bütün bu işlerde durum aynı oluyor” (Öngören, 1970: 43).

Bu olay, Bourdieu'nün habitus ve eril tahakküm kavramlarıyla değerlendirildiğinde, kadının toplumdaki konumunu ve erkek egemen yapıdaki yerini kavramamıza olanak tanır. Kadının erkek tarafından yalnızca cinsel obje olarak görülmesi, bu diyalogla bir kez daha vurgulanır. Asiye'nin istifade edilecek bir kadın olarak görülmesindeki en büyük nedenlerden biri de sahipsiz olmasıdır. Başında bir erkek olmayan kadına karşı erkekler, “başında erkek yoksa meydan benim” şeklinde bir yaklaşım sergilemektedir. Sistemin kendilerine verdiği haklardan aldıkları güç ile kadını bir birey olarak kabul etmeyen bu zihniyet, kadının bir erkek tarafından korunmasını, hem de erkeklerden korunmasını, gündelik hayat içinde normal kabul etmektedir. Erkeklerin bu düşüncesi, toplumun habitusunun ve erkek egemen yapının, yani eril tahakkümün bir yansımasıdır.

Asiye, tüm bu zorluklara rağmen bedenini satmamaya kararlıdır ve bir fabrikada iş bulur. Ancak burada da karşılaştığı sonuç değişmez; Besim Usta'nın tacizlerine uğrar ve sonunda işyerinde kendini savunmak için müdüre şikâyet eder. Müdür, Besim Usta'nın işine son verilmesini isterken, fabrika sahibi amca, “Olmaz efendim... Bu kızın yerine derhal yüz kişi bulabilirsin... Fakat bir Besim Usta'nın yerini kolay kolay dolduramazsın... Herkes gibi alıştırdı o da.” (Öngören, 1970: 49) diyerek, Besim Usta yerine, Asiye'nin işine son verir. Asiye'nin yaşadığı bu olay hem toplumsal cinsiyet rollerinin hem de ekonomik yapının, kadınları dar alanlara hapseden ve onlara daha düşük statülü, düşük maaşlı işler dayatan yapıları nasıl ürettiğini gösterir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu, bu çerçevede, *Eril Tahakküm* eserinde, mesleklerin toplumsal olarak belirlenmiş “kadınsı” rollerle nasıl uyumlu hale geldiği ve bu süreçlerin kadınları cinsiyetçi normlarla ne şekilde özdeşleştirdiği vurgular. Bourdieu, kadınların genellikle itaat, nezaket, uysallık ve sadakat gibi erdemlere sahip olarak “niteliksiz” işlerde çalışmaya mecbur bırakıldıklarını belirtir ve bunun toplumsal işbölümünün bir sonucu olduğunu ifade eder. “Meslek” adı verilen ve aslen toplumsal olan mantık, yatkinliklerle konumlar arasında öyle uyumlu karşılaşmalar yaratır ki, sembolik tahakkümün kurbanları, onların itaat, nezaket, uysallık, sadakat ve kendinden feragat erdemlerine hasredilmiş madun ve ast niteliğindeki görevleri seve seve (kelimenin her iki anlamıyla) yerine getirirler. Toplumsal olarak cinsiyete göre belirlenmiş olan libido, onun dışavurumunu sansürleyen yahut meşrulaştıran kurum ile iletişime girer. “Meslekler” daima, görevin vaat ettikleri (örneğin, bir sekreter için belgelerin yazılması) ile müsaade ettiklerinin (örneğin patrona annelik etmek ya da onu baştan çıkarmak) öngörüleridir. (Bourdieu, 2018b: 77-78). Bu bağlamda, Asiye'nin yaşadığı olay yalnızca kişisel bir trajedi değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarının ve iş bölümünün kadınları kısıtlı seçenekler alanına yönlendirmesinin somut bir örneğidir.

Asiye'nin karşılaştığı taciz ve işten çıkarılma, habitusunun, yani, cinsiyetçi normlarının bireylerin davranışlarına yansımalarının bir sonucudur. Fabrika sahibinin, Besim Usta'yı koruyup Asiye'yi işten çıkarması, sembolik şiddetin bir örneğidir ve toplumun erkek egemen normlarını ve bu normların kurumlar üzerindeki etkisini yansıtır. Habitus, burada, erkek çalışanların kadınlara yönelik tacizlerinin normalleşmesi ve kadının bu durumu kabullenmesi gerektiği yönündeki toplumsal beklentilerin içselleştirmesi anlamına gelir. Ayrıca, Besim Usta'nın Asiye'yi taciz etmesine rağmen müdür tarafından korunması ve işine son verilmemesi, erkeklerin kadınlara göre daha güçlü bir konumda olduğunu ve bu gücün hemcinsleri tarafından korunup pekiştirildiğini gösterir. Bu durum, eril tahakkümün somut bir örneğidir.

Asiye fabrikada yaşadığı durumun aynısını farklı erkeklerle, farklı yerlerde de yaşamaya devam eder. Asiye'nin artık bedenini satmaktan başka bir seçeneği yoktur. Birinci final türküsünde Asiye bu durumu “Her taraftan tıkadınız yolumu / Yoksullukla bağladınız kolumu / İstmeden seçtiniz sonumu / Şimdi kolay sayın bayan öl demek” (Öngören, 1970: 57) şeklinde ifade eder. Asiye'nin durumunu ve onun fuhuş batağına sürüklenmesini anlatan bu dörtlük, Bourdieu'nün bakış açısıyla değerlendirildiğinde, toplumsal yapıların ve normların birey üzerindeki etkisini ortaya koyar. Bahsi geçen “tıkanan yol” Asiye'nin karşılaştığı toplumsal engellerin ve normların bir yansımasıdır. Toplum, kadına belirli bir rol biçmiş ve bu rolün dışına çıkmasına izin vermemiştir. Asiye, bu normlara uymadığı için sürekli olarak dışlanmıştır. Bu dışlanma toplumun cinsiyetçi ve sınıf ayrımcı yapılarının, yani kadın üzerindeki eril tahakkümün bir göstergesidir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye bir kere fuhuş batağına düşmüştür ve artık konu nasıl daha çok para kazanabileceğidir. Ne de olsa, Asiye'nin yanında anası gibi bu konularda çok tecrübeli yol göstericisi de varken, Asiye'nin bu işten çok para kazanabilmesinin önünde bir engel yoktur. Anlatıcı okuyucuya, "Asiye'nin anası da aynı şekilde düşündü kızına kavuşunca..." (Öngören, 1970: 62) diyerek onu çok zengin ve çok ünlü bir randevu evine götürdüğünün bilgisini verir. Okuyucu, Asiye'nin on sekizine yeni bastığını ve yedi-sekiz aydır bu yolda olduğunu, annesi onu randevu evi sahibine pazarlamaya çalışırken öğrenir. Randevu evinin çok şık ve modern giyimli sahibi, Asiye'yi beğenir ancak annesinin aradan çekilmesini ister ve ona para teklif eder. Randevu evi sahibi de Asiye'nin annesi Zehra da kendi çıkarlarının peşinde oldukları için anlaşamazlar. Bunun üzerine anne-kız yeni bir eve taşınıp kendi düzenlerini kurarlar.

Bu düzende zengin müşteriler ayarlaması için bir aracı ile anlaşılır. Oyunun ilerleyen kısımlarında Zehra, müşterilerden biriyle münakaşa eder. Bunun üzerine Seniye Hanım ve anlatıcı, aralarında anne-kızın düzenlerini koruyabilmelerinin yolunu tartışır. Oyunun bu kısmı oldukça önemlidir çünkü Asiye'yi bu yola sürükleyen devlet düzeni oyunda ilk kez açık açık tartışılır:

"Seniye: Genel evlerde olsalar, polis ve jandarma korurdu. Oralardaki kadınlar tam manası ile devlet himayesi altındadırlar.

Anlatıcı: Devlet himayesi mi dediniz?

Seniye: Elbette... Tamamen devlet kontrolü altındadırlar. Sağlık muayeneleri yapılır, polisçe korunurlar.

Anlatıcı: Gerçekten de... Polisi, jandarmayı orada görürüz ama... Böylece devlet bu kurumları gerekli saymış olmuyor mu?

Seniye: Evet gereklidirler...

Anlatıcı: Demek bu kadınları kurtaracak yerde onlara ev açıyorlar..." (Öngören, 1970: 78)

Bu diyalog, Bourdieu'nün devlet ve sembolik iktidar kavramlarıyla yorumlandığında, devletin toplum üzerindeki düzenleyici rolünü ve bu düzenin bireyler üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir. Yazara göre devlet, toplumsal yapının korunmasında ve güç ilişkilerinin yeniden üretilmesinde merkezi bir rol oynar. Devletin müdahalesi ve kontrol mekanizmaları, toplumsal normları ve hiyerarşiyi pekiştirir. Sembolik iktidar kavramı, devletin ve diğer iktidar yapılarınca uygulanan, bireyler ve gruplar üzerindeki görünmez, ancak etkili olan güç biçimlerini ifade eder. Sembolik iktidar, insanların düşünce ve davranışlarını, farkında olmadan kabul ettikleri normlar ve değerler aracılığıyla şekillendirir. Devlet, toplumsal düzeni koruma işleviyle sembolik iktidarın birincil taşıyıcısıdır. Devletin sağladığı düzenleme ve kontrol mekanizmaları, toplumda belirli normların ve yapıların meşruiyet kazanmasını sağlar. Bu

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

bağlamda, genelevlerin devlet tarafından kontrol edilmesi ve korunması, devletin bu kurumları meşru saydığına bir göstergesidir. Oyunda geçen diyalog, devletin genelevler üzerindeki kontrolünü ve bu kontrolün meşruiyetini sorgular. Devlet, genelevleri düzenleyerek ve koruyarak bu kurumların toplumda gerekli ve meşru olduğunu ima eder. Bu durum, devletin sembolik iktidarını kullanarak toplumsal normları ve cinsiyet rollerini de pekiştirdiğini gösterir. Dahası, devletin genelevleri düzenlemesi ve korunması, kadınların dışlanmasına ve cinsel objeler olarak görülmesine katkıda bulunur. Bu bağlamda, genelevler sembolik şiddetin bir aracı haline gelir. Kadınların cinsel objeler olarak algılanması ve bu algının devlet tarafından meşrulaştırılması, kadınların toplumsal alanda dışlanmasına yol açar.

Zehra ve Asiye, kendilerini tehlikeli müşterilerden korumak için Kara Mustafa'yı dost olarak tutarlar. Zehra, bu duruma gururludur. Seniye Hanım'a göre, Asiye ve annesi tezgâhlarını kurmuş ve parayı biriktirmek için beş-altı yıl çalışmaları gerekmektedir. Altı yıl sonra, Zehra ve Asiye aynı evde yaşamaktadır, ancak işler kötüye gitmektedir. Kara Mustafa, Zehra'dan para istemekte ve Asiye'nin kazançlarını azaltmaktadır. Zehra, Asiye'nin bir zengin müşteriyi onlara ayrı bir ev tutması için ikna eder. Ancak Kara Mustafa, çıkan arbede sırasında zengin müşteriyi bıçaklar ve Zehra'yı silahla öldürür. Annesinin ölümünden sonra yalnız kalan Asiye, Seniye Hanım'ın önerisiyle zengin müşterinin para dolu çantasını alır ve saklar. Seniye Hanım, Asiye'nin parayı anlamlı bir işe yatırmasını söyler.

“Para kazanabildikten sonra da hangi iş olursa olsun” (Öngören, 1970: 109). Asiye de öyle yapar ve kendisine sunulan tek kurtuluş yolundan gider. Oyunun sonunda Asiye artık son derece şık bir randevu evinin sahibidir ve tıpkı kendi küçüklüğünü anımsatan aç ve bakımsız kızlara çeki düzen verip onları pazarlayacak kişidir. Sonuç olarak, Asiye kurtuluş yolunu ona yapılanı başkalarına yapmakta ve başkalarını sömürmekte bulur.

Oyunun sonu, Bourdieu'nün bakışından toplumsal yapıların ve iktidar ilişkilerinin bireyler üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını açıkça gösterir. Asiye'nin ve Zehra'nın içinde bulunduğu çevre, onların habitusunu belirleyen temel unsurdur. Bu çevre, yoksulluk, cinsel sömürü ve şiddet ile şekillenmiştir.

Asiye'nin habitusu annesi Zehra ile aynı biçimde şekillenmektedir. Asiye, annesinin izinden giderek hayatta kalma ve kendini koruma yollarını öğrenir. Kara Mustafa'nın onları sömürmesi ve annesinin öldürülmesi, Asiye'nin dünyasında güç ve para ile ilişkili şiddet ve istismarın ne kadar derin olduğunu ortaya koyar. Dahası, zengin müşteriyle kurduğu ilişki, sembolik şiddetin ve toplumsal normların bir sonucudur. Asiye, paranın ve gücün, hayatta kalmanın ve toplumsal kabul görmeyen anahtarı olduğunu düşünür ve annesinin ölümünden sonra bu yoldan gitmeyi seçer.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin oyun sonunda bir randevu evi sahibi olması, Bourdieu'nün toplumsal yeniden üretim kavramının açık bir örneğidir. Toplumsal yeniden üretim, toplumsal yapıların ve güç ilişkilerinin kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını ifade eder. Feminist yazında, toplumsal yeniden üretim kavramı, bireylerin -özellikle emekçilerin- gündelik yaşamlarını sürdürme ve kuşaklar arası devamlılığı sağlama süreçlerini ifade eder. Bu süreçler, gıda, konut, sağlık ve eğitim gibi alanları kapsar ve hane, devlet, piyasa gibi kurumların etkileşimiyle gerçekleşir. Asiye, annesinin yaşadığı zorlukları ve yöntemleri benimseyerek aynı döngüyü devam ettirir. Bu bağlamda, toplumsal yeniden üretim analizinin bir diğer boyutu, yaşamı üreten faaliyetlerin ve kurumların tamamını kapsayacak şekilde genişletilmesidir. Kadının emeği, yalnızca hanede değil, aynı zamanda kamu hizmetlerinde de merkezi bir rol oynar ve neoliberal politikalar çerçevesinde bu hizmetlerin meta ilişkilerine çekilmesiyle kadınlara yüklenen emek artar (Praksis, 2024: para. 10). Asiye'nin kurtuluş yolunu, kendisine yapılanları başkalarına yaparak bulması, toplumsal düzenin ve iktidar ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. O, kendisine sunulan tek kurtuluş yolunun düzeni devam ettirmek olduğunu kabul ederek toplumsal normları ve yapıları yeniden üretir.

4. SONUÇ

Eril tahakküm ve fuhuş arasındaki ilişki, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bedensel ve sembolik biçimlerde nasıl sürdürüldüğünü ve yeniden üretildiğini gösterir. Fuhuş, eril tahakkümün en somut örneklerinden biridir ve bu süreç, toplumsal yapının derinliklerindeki eşitsizlikleri gözler önüne serer. Bourdieu'nün kavramsal çerçevesi, bu eşitsizliği vurgulamak için güçlü bir araçtır ve toplumsal cinsiyetin yapılandırılmasında devletin ve sembolik şiddetin rolünü vurgular. Fuhuş sektörü, kadınların bedenleri üzerinden kurulan tahakküm ilişkisini somutlaştırarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl sürdürüldüğünü ve meşrulaştırıldığını gösterir. Bu nedenle, eril tahakküm eleştirisi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletin sağlanması için temel bir gerekliliktir.

Vasıf Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur?" oyunu, toplumsal yapının ve iktidar ilişkilerinin bireyler üzerindeki derin etkilerini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Asiye'nin yaşadığı zorluklar, annesi Zehra ile olan ilişkisi ve içinde bulunduğu toplumsal koşullar, Bourdieu'nün kavramları üzerinden ele alınmıştır; bunlar Asiye'nin yaşadığı bu zorlukların sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal yapılar tarafından nasıl yeniden üretildiğini anlamamıza yardımcı olur. Annesinin geçim sağlamak için başvurduğu yöntemlerin içine doğan Asiye'nin habitusu, bunların etkisiyle şekillenmiştir. Annesinin hayatı, Asiye'nin habitusunun bir parçası haline gelmiş; Asiye'nin düşünce ve davranışları, toplumsal ve ekonomik koşullar tarafından belirlenmiştir. Devletin ve toplumsal normların fuhuşu meşrulaştırması, kadınların maruz kaldığı bu şiddet biçimini sürdürür ve yeniden üretir. Oyunda incelenen kadın karakterler bu durumu içselleştirmiş ve yaşamlarını bu çerçevede sürdürmüşlerdir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin oyun sonunda bir randevu evi sahibi olması, Bourdieu'nün toplumsal yeniden üretim kavramının açık bir örneğidir. Asiye, kendisine sunulan toplumsal normlar ve ekonomik koşullar çerçevesinde hayatta kalmak için bu yola başvurarak içinde bulunduğu düzeni yeniden üretmiştir.

Kadın bedeninin ekonomik sermaye elde etmek amacıyla kullanılması, erkek egemen toplumda normalleştirilmiş ve bu durum oyundaki ana karakterlerden biri olan Zehra'nın habitusunu olumsuz etkilemiştir. Bu şartlar altında Zehra, fuhşa yönelmek zorunda kalmış ve sonuç olarak Asiye de benzer bir yola itilmeye başlamıştır. Zehra gibi bireylerin bu tür yollara başvurmasını engellemek için, kadınların ekonomik bağımsızlığını artırmaya yönelik politikalar ve programlar hayata geçirilmelidir. Bu politikalar sayesinde kadınların eğitim ve iş olanaklarına erişimleri artırılarak ekonomik olarak güçlenmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçi normların sorgulanması için eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlendiği takdirde kadınların kendi bedenlerini ekonomik sermaye aracı olarak kullanmalarının normalleştirilmesine karşı bir direnç oluşturulabilir ve onların daha fazla seçenek ve özgürlük sahibi olmaları teşvik edilebilir. Bu önlemler, kadınların kendilerine ve potansiyellerine güvenmelerini sağlayarak, fuhuş ve fuhuş benzeri yollara başvurma ihtiyacını azaltabilir.

Eril tahakkümün nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve toplumsal yapıların bireyleri nasıl şekillendirdiğini gösteren "Asiye Nasıl Kurtulur?" eseri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve eril tahakkümün bireylerin yaşamlarındaki etkilerini incelemektedir. Bu bağlamda, Bourdieu'nün teorik çerçevesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletin sağlanması için bu tür tahakküm ilişkilerinin eleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisinde Beden, Cinsiyet ve Cinsellik. *İmgelem*, 4(6), 245-264.
- Aşkın, Z. & Açıkalın, N. (2011). Eril Devlet Söylemi Olarak Türk Fuhuş Tüzüğü, *Kadın/Woman 2000*, 12(2), 45-63.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi* (D. F. Şannan & A. G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2018a). *Bir pratik teorisi için taslak: Kabiliye üzerine üç etnoloji çalışması* (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu, P. (2018b). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bourdieu, P., & Eagleton, T. (2011). Bir Röportaj: Doxa (Kanaat) ve Ortak Yaşam. S. Zizek (Dü.) içinde, *İdeolojiyi Haritalandırmak* (S. Kibar, Çev., s. 397-416). Ankara: Dipnot Yayınları.

Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (B. Ertür, Çev.; 4.baskı). Metis.

Er, D. (2012). Kadının aile içerisindeki rolü, bu role bağlı algıladığı çaresizliklerle kadının eğitim düzeyi arasındaki ilişki: Elâzığ örneği. In *Proceedings of The 1st Cyprus International Congress of Education Research Full Text Book* (ss. 132-143).

Ersözlü, S. (2024). Pierre Bourdieu'nün sembolik şiddet kuramı üzerine eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(28), 1-19.
<https://doi.org/10.26650/iukad.2023.1370762>

Federici, S. (2014, Kasım 19). Feminizm ve “müşterekler” politikası. *Heinrich Böll Stiftung Türkiye*.
<https://tr.boell.org/tr/2014/11/19/feminizm-ve-musterekler-politikasi>

Güz, H. & Uzun, G. (2019, 26-28 Eylül). Bourdieu sosyolojisinde “sembolik şiddet” kavramı ve reklamlarda sembolik şiddete ilişkin bir analiz. *1. Uluslararası İletişim ve Yönetim Bilimleri Kongresi*.

Horzum, E. (2019). *Brecht'in epik tiyatro kavramı üzerinden Vasıf Öngören'in Asiye Nasıl Kurtulur oyununa bir rejî defteri önermesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Drama ve Oyunculuk Ana Sanat Dalı, Tiyatro Yönetmenliği Bilim Dalı.

Inglis, T. (1997). Foucault, Bourdieu and the field of Irish sexuality. *Irish Journal of Sociology*, 7, 5-28.

Kaplan, M. (2017). Bourdieu düşüncesinde eril tahakküm ve beden nosyonu. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(15), 1831–1836.
<https://doi.org/10.26450/jshsr.282>

Millett, K. (1987). *Cinsel politika* (2.baskı). (S. Selvi, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Navaro, L. (2011). *Haset ve rekabet: Kendi kuyruğunu yiyen yılan* (2. baskı). Remzi Yayınevi.

O'Connell Davidson, J. (1998). *Prostitution, power and freedom*. Polity Press.

Olaş, Ö. (2006). *Kadın yöneticinin çalışma yaşamında değişen karakteristiği üzerine bir saha çalışması: Sakarya örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Ovadia, S. (2024). Kadınları sevmek. *Sosyalist Feminist Kolektif*.
<https://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/feminizm/kadinlari-sevmek/>
(09.08.2024)

Öngören, V. (1970). *Asiye Nasıl Kurtulur?* San Matbaası

Öztürk, A. (2012). Sanat-siyaset ilişkisi açısından Vasıf Öngören'in "Oyun Nasıl Oynanmalı" metnine bakış. *Tiyatro Eleştirme ve Dramaturji Bölümü Dergisi*(21), 1-16.

Parla, J., & Irzık, S. (2011). *Kadınlar dile düşünce*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Praksis Dergisi. (2024). Toplumsal yeniden üretim üzerine analizler. Erişim adresi:
<https://www.praksis.org/sonsayi/57-sayi-toplumsal-yeniden/> (16.11.2024)

Sevim, E. (2021, Mayıs 24). Eril tahakküm. *FeministBellek*. <https://feministbellek.org/eril-tahakkum/>
(09.08.2024)

Solaker, A. A. (2017). Eril tahakkümün imgesi olarak edebiyatta kadın. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(11), 582–588. <https://doi.org/10.26450/jshsr.79>

Türk Dil Kurumu. (2024). *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr> (09.08.2024)

Vatandaş, C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.

Yaman Öztürk, M. (2012). Ataerkil kapitalist toplumda kadının bedeni. *Toplum ve Hekim*, 27(4), 274-281.

Yılmaz, O. (2014, Ağustos 6). Seks işçiliği terimi ve öneriler. *Kaos GL*. <https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/seks-isciligi-terimi-ve-oneriler> (09.08.2024)

Yüksel, A. (2010). *Vasıf Öngören- Bütün oyunları*. Mito Boyut Yayınları.